

ANTONI J. NOWAK OFM

## SŁOWO – FAKT I TAJEMNICA

Temat naszych rozważań jest bardzo lakoniczny i ujęty „ha-słowo” Mówiący „zapisuje” swoje myśli w fali akustycznej, która przynależy do świata fizykalnego. Mamy tu do czynienia z bardzo swoistym „przeistoczeniem” myśli do zapisu w fali akustycznej. Ta z kolei uderza w ucho zewnętrzne, środkowe i wewnętrzne słuchacza, kończąc swój bieg w międzymózgowiu, tutaj bowiem znajduje się stacja końcowa wrażeń zmysłowych. Ciało modelowane oddziela międzymózgowie od białej i szarej substancji mózgowia. Nie potrafimy zlokalizować w mózgowiu psychiki, tym bardziej świadomości. Nikt nie wskaże ganglionu komórek mózgowych, które byłyby siedliskiem świadomości. Mówimy powszechnie, że kora mózgowa jest narzędziem świadomości, to jednak maż mózgowa nie jest świadoma swego istnienia. Bez oczu nie podobna cokolwiek zobaczyć, bez mózgowia nie sposób dojść do świadomego istnienia. Podobnie jak oko nie widzi, lecz moje „ja” widzi posługując się narządem zmysłu wzrokowego, tak kora mózgowa jest narzędziem świadomości, aczkolwiek samą świadomością nie jest. Jak to się dzieje, że kora mózgowa słuchacza dokonuje ponownego „przeistoczenia”, to znaczy odczytuje z fali akustycznej treść słowa, w którym zawarta jest myśl mówiącego? Odpowiedź jest prosta, nie wiemy. Dialog między osobami dokonuje się za pomocą fali akustycznej, która przynależy do świata fizykalnego.

## I. ETYMOLOGIA POJĘCIA „SŁOWO”

Termin „słowo” pochodzi od tego samego pnia co „słysać” lub też „sława”, w pierwotnym brzmieniu: „slewa” Zdaniem A. Brücknera termin „slewa” tylko u Słowian oznacza: mowę, słowo. Od „słowa” zrozumiałego pochodzi podobno nazwa „Słowianie”<sup>1</sup>.

W potocznym rozumieniu „słowo” znaczy to samo co „wyraz” Jednak nie używa się tych terminów zamiennie. Mówimy na przykład „dać komuś słowo”, nie mówimy „dać komuś wyraz”, nadto mówimy „słowo honoru” a nie „honoru wyraz”, „dotrzymać słowa” a nie „dotrzymać wyrazu” Zarówno „słowo” jak i „wyraz” należą do pojęć niedefiniowalnych. Nie można zdefiniować słowa *per genus differentiam specificam*, bowiem cokolwiek powiemy o słowie, będziemy posługiwali się słowem<sup>2</sup>.

Słowo można ująć w terminy posiadające następujące określenia:

1. „Znak językowy” nazywający jednostkowy przedmiot materialny lub klasę jednostkowych przedmiotów materialnych, np. „krzesło”, „meble”. Znak językowy dotyczy również treści psychicznych, duchowych, może również wyrażać relacje zachodzące pomiędzy podmiotem i przedmiotem, np. „krzyż” jest znakiem i symbolem zarazem; jest znakiem, ponieważ wskazuje na kulturę chrześcijańską; jest symbolem, bowiem nowy człowiek odczytuje w nim ekonomię zbawienia<sup>3</sup>

2. Inne z kolei określenie słowa będzie dotyczyło sytuacji, jaką jest wypowiedanie się ustne lub pisemne, mowa, język<sup>4</sup>. W tej sytuacji słowo może cechować:

a) wolność (prawo do drukowania utworów oraz prawo do publicznego przemawiania);

b) spoistość (wypowiedzi wiążące w całość poszczególne fragmenty programu, np. artystycznego, liturgicznego);

c) wstępność (tekst umieszczony przed właściwym utworem, przedmowa, wprowadzenie do właściwego programu);

d) żywość (np. deklamacja, wykład, kazanie nieczytane z kartki, konferansjerka);

<sup>1</sup> Por. *Słownik języka polskiego*, Warszawa 1974, s. 501.

<sup>2</sup> Por. *Słownik synonimów polskich*, t. II, wyd. A. S. Krasieński, Kraków 1885, s. 280; W. J. D o r o s z e w s k i, [w:] *Elementy leksykologii i semantyki*, Warszawa 1970, s. 238.

<sup>3</sup> Zob. A. J. N o w a k OFM, *Symbol. Znak. Sygnał*, Lublin 2000<sup>2</sup>, s. 39.

<sup>4</sup> Por. W. J. D o r o s z e w s k i, *Język*, [w:] *Słownik języka polskiego*, t. VIII, Warszawa 1966, s. 412.

- e) słowo jako obietnica, przysięga, zobowiązanie, poręczenie<sup>5</sup>;
- f) słowo jako cząsteczka mowy, czyli złożone z głosek jednej lub więcej<sup>6</sup>;
- g) mówimy również o Słowie Bożym – *Scriptura*<sup>7</sup>;
- h) w teologii chrześcijańskiej nazywa się Słowem (Λογος) drugą Osobę Boską<sup>8</sup>

W tym wyliczaniu określeń słowa jest również to, które pozwala rozpatrywać słowo w kategoriach nadprzyrodzonych.

## II. ROLA SŁOWA W PRZEKAZYWANIU OBJAWIENIA

Objawienie jest w swoisty sposób wplecione w historię człowieka. Nie mówimy o teorii ani o ideologii zbawienia. Od dwóch tysięcy lat Kościół święty mówi o historii zbawienia. Podejmowane są zatem wysiłki badania słowa jako narzędzia, poprzez które człowiek poznaje i doświadcza Objawienia. Istnieje niebezpieczeństwo jednostronnej interpretacji. Czasami kładzie się nacisk na charakter informacyjny Objawienia, a wtedy *Scriptura* staje się neutralnym sprawozdaniem. Można również przeakcentować element przemówienia przez Boga, zapominając o obowiązku udzielenia odpowiedzi potwierdzonej życiem. Wreszcie można sprowadzić Pismo św. do interakcji grupowej, zacieśniając ją tylko i wyłącznie do wymiarów horyzontalnych, społecznych. Właściwe doświadczenie „słowa” Objawienia płynie z trzech źródeł: *Scriptura sacra, Magisterium Ecclesiae et Traditio*<sup>9</sup>

## III. BYĆ CZŁOWIEKIEM – ZNACZY MÓWIĆ

Natchniony autor Księgi Rodzaju informuje, że Adam nazywa wszystko po imieniu, posługuje się nazewnictwem (por. Rdz 1, 18). Tym stwierdzeniem wyłączył człowieka ze środowiska zwierząt. Język twierdzeń należy do słów granicznych pomiędzy środowiskiem zamkniętym zwierząt a światem

<sup>5</sup> Por. tamże, s. 413.

<sup>6</sup> Por. J. K a r ł o w i c z, A. K r y Ń s k i, A. N i e d ź w i c k i, *Słownik języka polskiego*, t. IV, Warszawa 1952, s. 219.

<sup>7</sup> Por. tamże, s. 220.

<sup>8</sup> Por. H. L a n g k a m m e r OFM, *Słownik biblijny*, Katowice 1982, s. 138.

<sup>9</sup> Por. Kongregacja Nauki Wiary, *Deklaracja Dominus Iesus o jedyności i powszechności zbawczej Jezusa Chrystusa i Kościoła*, Rzym 2000, nr 4.

otwartym człowieka. Mowa jest umiejętnością właściwą wyłącznie dla człowieka. Tylko Bóg i byty stworzone na Jego obraz i podobieństwo posługują się słowem. Zdolność mówienia to czynnik egzystencjalny genotypiczny. Nawet dzieci głuchonieme, będąc na etapie rozwoju w łonie społecznym<sup>10</sup>, gaworzą. Gaworzenie jest określoną strukturą języka. Gaworzenie dziecka każdej kultury jest identyczne. Nie sposób np. odróżnić gaworzenia dziecka japońskiego od dziecka polskiego. Gdy dziecko opuszcza łono społeczne, wtedy gaworzenie przechodzi w fenotyp, to znaczy nabywa ono konkretnego języka twierdzeń tej kultury, w której się rozwija.

Słowem przekazujemy wiedzę, tworzymy naukę i kulturę, którą możemy rozumieć jako wypadkową słowa i pracy. Słowem wychowujemy, nawet łaska wiary pochodzi od Słowa, ze słuchania Słowa (por. Rz 10, 17). Słowo wiary jest dla człowieka pokarmem (por. 1 Tm 4, 6). Słowem leczymy człowieka, znana jest powszechnie skuteczność logoterapii, ale słowem można człowieka również doprowadzić do nieprzespanych nocy, do rozstroju nerwowego, a nawet do zawału serca. Czyny łatwo skorygować, zaś na skutek błędnych słów (np. M. Luter, K. Marks) cierpią całe pokolenia, nawet przez wieki. Chyba dlatego słowo jest taką potęgą, bowiem i Bóg jest Słowem. „Na początku było Słowo, a Słowo było u Boga i Bogiem było Słowo” (J 1, 1), dlatego zdamy sprawozdanie z każdego słowa (por. Mt 12, 36). Słowo ludzkie zawiera w sobie coś z Boga. Poprzez słowo człowiek kształtuje siebie oraz innych. Słowo integruje człowieka z Bogiem, człowieka z człowiekiem oraz z własnym „ja” Nie ma człowieka w czystej abstrakcji natury, kultura jest jego drugą naturą. Podstawa każdej podmiotowości leży w posługiwaniu się słowem. Jaki duch, takie słowo. Dzięki genotypicznej zdolności człowiek może jako osoba mówić o sobie „ja”, może zwracać się do drugiej osoby zaimkiem osobowym „ty” Słowo i mowa to czynniki fenotypiczne uwarunkowane genotypicznym uzdolnieniem. Zjawisko języka jest bardzo złożone, jest właściwym światem człowieka, słowo jest po prostu jego pokarmem. Opis fenomenologiczny odkrywa w złożonym zjawisku języka swoistą autonomię tej symbo-

---

<sup>10</sup> Termin „łono społeczne” (*uterus socialis*) wprowadził do literatury szwajcarski genetyk i biolog A. Portmann. Por. *Die Menschengenese im System der Biologie*, [w:] „*Das Kind in unserer Zeit*”, hrsg. J. Schlemuser, Stuttgart 1958, s. 13. Jego zdaniem rozwój endogenetyczny człowieka w aspekcie biologicznym i genetycznym powinien trwać 2 lata. Faktycznie jednak trwa 9 miesięcy, znaczy to, że każdy człowiek jest przedwcześnie urodzony. Opuszczając łono matki wchodzi w „łono społeczne”, które trwa 12-14 miesięcy. Psycholodzy rozwojowi idąc za koncepcją Portmanna stwierdzili, że rozwój dziecka w „łonie społecznym” każdej kultury jest identyczny. Opuszczając „łono społeczne” dziecko nabywa określony model zachowania (osobowość) i określoną strukturę języka.

licznej i znamiennej rzeczywistości, na którą osoba ludzka oddziałuje na sposób twórczy. Kulturę możemy rozumieć jako wypadkową języka (słowa) i pracy. Ponieważ zwierzę nie posługuje się słowem i nie pracuje, dlatego też nie tworzy kultury. W języku i przez język człowiek kształtuje się, rozwija się osobowo. W ten sposób kształtuje swoją postawę wobec świata, który go otacza, ale również postawę wobec innych ludzi. Wiadomo, że człowiek nie egzystuje w abstrakcji świata czystej natury. Do człowieka docieramy poprzez świat kultury. Innymi słowy, kultura jest drugą naturą człowieka. Człowiek żyje dzięki kulturze, chociaż nie jej zawdzięcza swoje człowieczeństwo. Słowo i język ukazują odrębność ludzkiego bytu w świecie przyrody, ale również język uświadamia człowiekowi jego znikomość i ograniczoność istnienia. Podstawa każdej podmiotowości leży w posługiwaniu się słowem, które jest własnością każdego mówiącego, tak że osoba może o sobie powiedzieć – „ja”, do drugiej osoby może powiedzieć – „ty”. Człowiek niejako mieszka w słowie. Mówiąc przesyła słuchaczowi w słowie „transport” swoich myśli, doświadczeń, przekonań. Tak więc, w akcie mówienia człowiek nie jest osamotniony. Słowo człowieka odczytuje sens świata zewnętrznego, otwiera dostęp do świata wewnętrznego drugiego człowieka. Zdolność do nawiązywania kontaktu między dwoma osobami należy do istotnych właściwości człowieka. Mówienie jest rzeczywistością i wydarzeniem według porządku słów. Słowo wyraża, właściwą tylko człowiekowi, zdolność posługiwania się symbolami, jest to zdolność duchowa, niespotykana w środowisku zwierząt. Słowo zatem kryje w sobie moc twórczą, rodzi się ono z ducha i ciała oraz pozwala wyjść poza doświadczenia zmysłowe, by poznawać to, co jest niepoznawalne zmysłami. Prawda, dobro, miłość, sprawiedliwość, nadzieja itp. są niepoznawalne zmysłami, a przecież bez tych wymienionych pojęć nie sposób mówić o świecie ludzkim. Słowo jest miejscem i narzędziem wymiany pomiędzy człowiekiem a człowiekiem. Słowo i język przejawiają się w strukturze, która ma charakter fizyczny. Zwróciliśmy na wstępie uwagę, że dialog osób jest zawarty w fali akustycznej. Jest on duchowy, bowiem ma swoje źródło w duchowości człowieka i zarazem materialny, ponieważ zostaje zapisany w fali akustycznej. Słowo kryje w sobie moc twórczą. Ponieważ słowo rodzi się z ducha ludzkiego, dlatego pozwala ono człowiekowi przekroczyć granicę czystych faktów materialnych. To właśnie słowo i symbole pozwalają człowiekowi przejść ze świata materii do świata ducha. Wydaje się, że współczesne językoznawstwo jest skoncentrowane na tym, co uchwytnie w wymiarach języka. W ten sposób pragnie ono uniknąć trudu udzielenia odpowiedzi na pytanie, dlaczego w ogóle człowiek mówi (*dia ti*)? Ostatecznie trzeba

szukać źródła słowa, jest nim wymiar ducha<sup>11</sup> Słowo zawiera treść rozumową, gdyż obraz rzeczywistości, którą słowo oznacza, jest zawarty w jego wewnętrznej budowie. Zachodzi daleko idąca różnica pomiędzy słowem a myślą. Jak akt poznawczy, tak każde słowo jest skierowane na odpowiednią myśl (korelat noetyczny). Słowo obejmuje potwierdzenie świata myśli, który przejawia się w słowie i w którym znajduje się mówiący i słuchacz. Do tego świata są oni wprowadzani przez słowa jakby wciąż na nowo. Słowo jest więc wypowiedaniem się osoby, osoby ludzkiej, która jest zapraszana do dialogu z człowiekiem i z Bogiem (por. KDK 19). Mówić – to znaczy powiedzieć coś komuś, o czymś lub o kimś. Słowo jest zawsze osobistym wydarzeniem, jest aktem, który ujmuje rzeczywistość i odczytuje w niej obiektywne znaczenie. Słowo ludzkie tworzy transcendentálny wymiar ludzkiego istnienia, być może właśnie w słowie zawiera się cała antropologia człowieka mówiącego. Słowo, które wypowiada poeta, myśliciel, osoba szczególnie umiłowana i bliska duchowo, może wprowadzić człowieka na drogę wiodącą do głęboko ukrytej rzeczywistości. Ludzkie słowo umożliwia również interpretację Słowa Objawionego w jego pełnym znaczeniu.

#### IV. MOŻLIWOŚĆ OBJAWIENIA POPRZEZ SŁOWO

Postawmy bardzo istotne pytanie, a mianowicie, czy człowiek jest z natury swej otwarty na historyczne Objawienie Słowa? Zanim odpowiemy na wyżej postawione pytanie skupimy się na pewnych uwagach.

1. Słowo bezczasowe i pozaczasowe może być dostępne tylko wtedy, gdy słowo doczesne, czasowe odsłoni tę rzeczywistość Objawienia. Aby Słowo Wieczne mogło przemówić do człowieka, konieczne jest uprzednie uzdolnienie człowieka na sposób genotypiczny, tak by człowiek mógł to Słowo usłyszeć, zrozumieć i odpowiedzieć. Tego uzdolnienia nie otrzymało zwierzę, ponieważ nie zostało stworzone na obraz i podobieństwo Słowa Odwiecznego.

2. Ludzkie słowo posiada siłę docierania do tego, co przewyższa zmysłową rzeczywistość; posiada moc docierania do tego, co duchowe. Chyba z tej racji właśnie słowo jest adekwatne do przekazywania i interpretacji Objawienia.

3. Wysilek, zmierzający do przemyślenia wewnętrznego dynamizmu słowa ludzkiego, może doprowadzić do tego, że człowiek rozpozna istnienie Słowa

---

<sup>11</sup> Por. T. P a s z k o w s k a, *Integrująca rola SŁOWA*, Lublin 2000, s. 35.

Osobowego. Człowiek mocą genotypicznego uzdolnienia potrafi życiu nadać znaczenie poprzez słowo, poprzez język.

4. Ta sama genotypiczna zdolność daje słowu rolę objawiającą, która pozwala na nawiązanie dialogu między osobami ludzkimi w oparciu o dialog między Osobami Boskimi. Właśnie dlatego Objawiający Bóg jest Miłością i Dialogiem, ponieważ nie jest osamotnionym „ja”, lecz *Communio Personarum*. Tylko Trój-Osobowy Bóg jest Miłością i Dialogiem. Dialog ciała, zachodzący pomiędzy matką i jej dzieckiem, przechodzi w dialog słowa z chwilą, gdy dziecko przebudzi się do świadomego życia. Gaworzenie jest już formą języka, jest „próbą” słowa.

5. Skierowane do nas słowo osoby ukochanej przekracza próg doświadczenia i kieruje nas ku temu, co nie mieści się w zmysłowym poznaniu. Tak więc Objawienie, aby mogło zaistnieć i rozwinąć się, potrzebuje relacji personalnej, która wyraża się w języku historycznym.

## V. SŁOWO OBJAWIENIA

Nowy człowiek postrzega ogromną wartość słowa jako środka przekazu Objawienia. Ostateczne znaczenie „słowa”, jego najwyższe wypełnienie i uzasadnienie znajduje się w fakcie i tajemnicy Wcielenia Słowa. Charakter słowa biblijnego nie daje się oddzielić od rzeczywistości. Ukazuje ono, że Objawienie Boga nie jest oderwanym pojęciem, bowiem zawiera ono w sobie konkretną relację do osoby słuchającej w konkretnym czasie, w określonej przestrzeni. Nie traci zatem nic z obiektywnej treści znaczeniowej. „Słowo” w znaczeniu biblijnym oznacza: słowo i zdarzenie, mowę i działanie<sup>12</sup>, znaczy to, że jest ono słowem i rzeczywistością. Ono objawia i prowadzi dialog. Słowo Boga jest wezwaniem. W każdym profetycznym doświadczeniu jawi się dialog, obok wzroku, słuchu, które są zasadniczymi wymiarami dialogu. Słowo Boga sprowadzone tylko do czystego wydarzenia historycznego, bez wymiaru wezwania i dialogu staje się kategorią formalną, zupełnie niezrozumiałą<sup>13</sup>. Słowo Bożego Objawienia zawiera w sobie intencję podania i zrozumienia Prawdy. Objawia się jako Mowa Boga, który jest Prawdą (por. J 13, 5), natomiast odpowiedź wiary jest przyjęciem tejże Prawdy (por. Mt 16, 16), rzutuje ona na całe życie człowieka, który Słowo Boga przyjął i na nie pozytywnie

<sup>12</sup> Por. L a n g k a m m e r, dz. cyt., s. 138.

<sup>13</sup> Por. R. M a r l, *La théologie bultmanienne de la Parole de Dieu*, „La parole de Dieu au Jésus Christ”, 15(1964), s. 274-286.

odpowiedział (por. J 1, 12). Słowo Boga musi odpowiadać naturalnej strukturze człowieka. Innymi słowy, człowiek jest w sensie genotypicznym istotą religijną. Wymiar religijny należy do kondycji bytu ludzkiego, w przeciwnym razie człowiek byłby niezdolny nawet zauważyć Objawienie Bożego Słowa. Tak więc, Słowo Boga obejmuje całego człowieka ze wszystkimi jego osobowymi wymiarami, z całą psychiką, duchowością oraz sferą biologiczną. Aby uniknąć niebezpieczeństwa dopatrywania się w Słowie Objawionym tylko neutralnego sprawozdania, konieczne jest wytłumaczenie języka, który coś w tej materii dokonuje. Słowo „działające”, jak np. „przysięgam ci”, „mianuję cię...”, „przebaczam ci...”, „wysyłam cię...”, jest bliskie biblijnego pojęcia *dabar*, które oznacza słowo i czyn. Słowo i czyn stanowiły absolutną zgodność w Osobie Jezusa Chrystusa tak, że możemy o Nim powiedzieć „On jest Słowem, On jest Czynem” Im większa zgodność słowa i czynu, tym większy autorytet. Znaczący to, że wyłącznie Jezus Chrystus jest bezwzględny autorytetem. Słowo Objawione jest wydarzeniem, w którym Bóg objawia samego siebie, w tymże Słowie zawiera przymierze z człowiekiem. Również w odpowiedzi człowieka słowo jest nierozdzieloną częścią aktu przymierza. Nowy Testament powie nam, że Jezus Chrystus wyraża Ojca i objawia Go, a patrząc w twarz Słowa Wcielonego widzimy oblicze Boga Ojca (por. J 14, 8-10).

## VI. SŁOWO I KERYGMAT

Od dwóch tysięcy lat Kościół święty mówi o historii zbawienia. Takie sformułowania, jak „teoria zbawienia”, „ideologia zbawienia” są absolutnie obce w nauczaniu Kościoła. Historia zbawienia stanowczo podkreśla, że Słowo Boga weszło w ludzki czas i w ludzką przestrzeń, a to znaczy, że Objawienie nie jest prawdą wydumaną, wyrozumowaną, lecz po prostu spotkaną w historii. W czasach ostatecznych Bóg przemówił przez Syna (por. Hbr 1, 1). Słowo Boga stało się  $\sigma\rho\upsilon\chi$  (por. J 1, 14), to znaczy żywym organizmem (żywym mięsem), a więc twardym konkretem w historii. Całe przepowiadanie Kościoła świętego musi być wierne temu Słowu Wcielonemu. Zresztą Kościół święty nie mówi „o Jezusie Chrystusie”, lecz mówi „w to Imię” (por. Dz 4, 18; 5, 28. 40), znaczy to, że „mówi Chrystusem” Aby umożliwić człowiekowi odpowiedź na Słowo Boga, cała działalność Kościoła świętego musi być komunikatywna. Musi opierać się na najwyższej zdolności tworzenia symboli, jaka została powierzona człowiekowi, by wypowiadać słowa pełne treści i odsłaniać pełną rzeczywistość Słowa Wcielonego, które bez żadnych ograniczeń, na sposób organiczny zawarło przymierze z człowiekiem w fakcie i ta-



jemnicy Wcielenia, a pogłębiło to Przymierze w fakcie i tajemnicy Eucharystii. „To jest kielich Krwi mojej nowego i wiecznego Przymierza” (słowa konsekracji).

## VII. REFLEKSJA KOŃCOWA

Być człowiekiem – znaczy budować świat życia wewnętrznego i zewnętrznego posługując się słowem. Słowo integruje człowieka z Bogiem, z drugim człowiekiem oraz z własnym „ja”, a także ze światem przyrody, który również wzdycha i boleje (por. Rz 8, 22), aż do wypełnienia pełni czasu (por. Mt 24, 30; Mk 13, 26; Łk 21, 27).

Mowa wyraża się w słowach. Mają one szczególne znaczenie w życiu człowieka, w relacjach interpersonalnych. Objawienie Boga ukazuje się w porządku słów, które charakteryzują człowieka jako noszącego w sobie obraz Boga. Osoba ludzka jest w ten sposób przysposobiona do przyjęcia Słowa Bożego. Słowo niesie dynamiczne posłanie poznawcze, wyrażone w ludzkich formach. Słowo Objawienia skierowane do człowieka weszło w ludzkie dzieje ostatecznie jako Słowo Boga, które stało się Ciałem.

Kończąc zacytujemy słowa Sługi Bożego Kard. S. Wyszyńskiego: „Słowo jest po to, aby przekazywać miłość. Jest narzędziem miłości. Jest niesłuchanie skromnym czerpakiem, za pomocą którego zagłębiając się w istotę Boga, wydobywamy coś z Jego treści, by podać ludziom. A gdy człowiek zrozumie, że słowo ma służyć miłości, wówczas sam nieustannie zмага się o rzetelność treści zawartej w słowie”<sup>14</sup>

## BIBLIOGRAFIA

- „Dominus Jesus” Deklaracja Kongregacji Nauki Wiary o jedyności i powszechności zbawczej Jezusa Chrystusa i Kościoła, Rzym 2000.
- D o r o s z e w s k i W. J., Słowo, [w:] Elementy leksykologii i semantyki, Warszawa 1970.
- D o r o s z e w s k i W. J., Język, [w:] Słownik języka polskiego, t. VIII, Warszawa 1966.
- Słownik języka polskiego, red. J. Karłowicz, A. Niedźwiecki, Warszawa 1952.
- L a n g k a m m e r H., Słownik biblijny, Katowice 1982.

---

<sup>14</sup> Z homilii wygłoszonej w Warszawie 8 X 1976.

- M a r l R., La theologia bultmanienne de la Parole de Dieu, „La parole de Dieu au Jesus Christ”, 15(1964), s. 274-286.
- N o w a k A. J., OFM, Symbol. Znak. Sygnał, Lublin 2000<sup>2</sup>.
- P a s z k o w s k a T., Integrująca rola SŁOWA, Lublin 2000.
- P o r t m a n n A., Die Menschengeburt im System der Biologie, [w:] Das Kind in unserer Zeit, Hrsg J. Schlemuser, Stuttgart 1958, s. 13 n.
- P o r t m a n n A., Entläss die Natur den Menschen? München 1970.

## DAS WORT ALS FAKTUM UND GEHEIMNIS

### Z u s a m m e n f a s s u n g

Der Begriff „Wort” wird in diesem Artikel auf verschiedene Art und Weise analysiert. Zunächst geht der Verfasser von der Etymologie dieses Begriffes in der polnischen Sprache aus danach über die Funktion des Wortes in der Offenbarung. Mensch sein heißt sprechen und deswegen ist die Fähigkeit zu sprechen ein Grenzpfahl zwischen der Umwelt der Tiere und der offenen Welt des Menschen. Selbst Gott wird als Wort verstanden (vgl. Joh 1, 1). Es besteht also die Möglichkeit durch das Wort eine Offenbarung zu erfahren. Das Wort der Offenbarung weist darauf hin – betont der Verfasser – dass, der Mensch von Natur aus ein religiöses Wesen ist, sonst könnte er das Wort in der Offenbarung nicht verstehen. Weil der Mensch frei ist kann er das Wort der Offenbarung annehmen oder auch verwerfen. Die Analyse „Wort und Kerygma” schließen die Untersuchungen des Verfassers. Hier muss noch betont werden, dass der Verfasser darauf hinweist, dass nicht der Buchstabe sondern der Kelch mit dem Blut Christi der neue Bund ist (vgl. Lk 22, 19-20).

*Zusammengefasst von Antoni J. Nowak OFM*

**Słowa kluczowe:** słowo, słowo człowieka, słowo Objawienia.

**Key words:** word, word of man, word of Revelation.